

Niets doen levert soms meer op!

Perceel waar de wilgenbomen zijn gekapt.

Meer en handiger gebruik maken van ecologische uitgangspunten in een landschapsonwerp bespaart geld en levert bovendien een bijdrage aan meer biodiversiteit, duurzaamheid en klimaatgroen.

Auteur: Dolf Houtman, Ontwerpacademie

Vooral buitengebieden zoals recreatieterreinen lenen zich bij uitstek voor een meer ecologische benadering. Voor professionele terughoudendheid is durf en voorstellingsvermogen nodig, omdat in onze opvatting projecten pas af zijn, als ze keurig netjes zijn ingeplant.

Groot onderhoud

Een jaar geleden maakte het recreatieschap Midden Delfland melding van groot onderhoud in het recreatiegebied Hitland. Het Hitlandbos, zoals het ook wel wordt genoemd, bevindt zich aan de oostkant van Capelle aan den IJssel en loopt in oostelijke richting door tot in Nieuwerkerk aan den IJssel. De Hollandse IJssel begrenst het gebied aan de zuidkant.

Landschapsonwerp

Het ontwerp dat begin jaren zeventig is gemaakt door H. Lörzing en H. Nootboom van de Provincie Zuid-Holland vind ik zelf een fraai inrichtingsplan. Sober en stoer; zoals dat past in dit functionele slagenlandschap. De bospercelen 'spelen' een spel tussen open en besloten ruimten en versterken bovendien de lengterichting van de smalle weilanden die zo kenmerkend zijn voor dit veenweide gebied. Rond 1990 is het plan uitgevoerd. De waterstand is hier relatief hoog, zodat vooral grazende koeien het beeld van dit polderlandschap domineren op de weilanden rondom het Hitlandbos.

Wandel- en fietspaden doorkruisen de beplantingsstructuren op verschillende manieren; soms door het bos, er langs en door het open veld. Je kunt er zowel ommetjes als stevige wandelingen maken.

Aanplant

De bospercelen zijn destijds beplant met inheems plantmateriaal zoals: Populieren, Els, Wilg, Es, Vlier en Meidoorn. Dit zogenaamde bosplantsoen, populair in de jaren 1970 – 90, is tijdens de aanleg in een bepaalde mengverhouding over de percelen uitgeplant en inmiddels flink uitgegroeid. De voorbereidende werkzaamheden om de aanplant te realiseren bestond ondermeer uit grondbewerking van de graslanden, inplanten van het plantmateriaal en vervolgens vrijhouden van onkruid van de ingeplante weilanden. Voor iedere groenprofessional is dit een herkenbare aanpak. Deze is arbeidsintensief en kostbaar vooral als je met grote oppervlaktes te maken hebt.

Biodiversiteit

De aangekondigde onderhoudswerkzaamheden van het Recreatieschap voor dit meer dan 25 jaar oude recreatiegebied omvatten onder andere snoeimaatregelen met als doel de biodiversiteit in het gebied te verhogen. Men gaat het gefaseerd aanpakken. De maatregelen klinken logisch, want als je beter kijkt zijn de bosopstanden blijven steken in de stakenfase met metershoge slungelige bomen met nauwelijks ondergroei, zodat je soms

letterlijk door deze holle beplanting heen kijkt. De samenstelling is monotoon, want de snelste groeiers zoals Populier en Wilg vechten om het hardst en winnen het van soorten als Els, Es en Meidoorn.

Weiland

Opmerkelijk is dat in hetzelfde gebied een stuk weiland ligt, waar men om, voor mij onduidelijke redenen, niets aangedaan heeft. Ooit was het een weiland net zoals alle andere kavels. Er is nooit iets aangeplant. Als je er nu gaat kijken, zie je een

Een bomen opstand van de gewone wilg (Salix alba). Achter de rietkraag is te zien hoe 'hol' de beplanting is. Op het perceel staan vrijwel uitsluitend wilgen.

Achter het fietspad komt de beplanting op. Er is niets ingeplant. Deze vegetatie zal ongeveer 3-4 jaar zijn.

prachtig gesloten vegetatie met een grote variatie aan soorten. De structuur van dit min of meer natuurlijk ontstane bosje is heel anders dan dat van het aangeplante bos. Naast het feit dat de beplanting gesloten is, zie je variatie in hoogtes en is er een duidelijke randbeplanting te zien met in aflopende hoogte: struwelen en kruidachtige beplanting. Zowel de horizontale (kern, mantel, zoom) als de verticale structuur (kruiden, struiken, bomen vegetatie) is aanwezig. Deze vegetatie bevindt zich in de zogenaamde jonge en dichte fase (tussen 1 en 4 jaar). De zogenoemde Holle fase (8 - 30 jaar) moet nog aanbreken, maar zal naar mijn overtuiging voor nog meer variatie en gelaagdheid zorgen. Want sommige delen groeien harder of er komen andere soorten voor.

PNV

De lokale omstandigheden, ook wel bekend als de Potentieel Natuurlijke Vegetatie (PNV) zijn uiteindelijk bepalend voor wat er groeit. Het leuke is, dat *Salix caprea* en zwarte berk zich ontwikkelen naast algemenere soorten als wilg. Beide soorten zijn waarschijnlijk niet opgenomen in het voormalig beplantingsplan van het Recreatieschap. Mooi is, dat spontane natuur ook garant staat voor een optimaal functionerende vegetatie en bijbehorende fauna. Als er al open plekken bestaan in de natuur dan is dat van korte duur. Op open plekken vestigen zich spoedig pionierssoorten, die zorgen voor een maximaal sluitende beplanting. Op deze manier is er sprake van maximale CO₂ opname door de vegetatie. Daar komt geen spade aan te pas!

Kosten

Vanuit kosten oogpunt bezien is het wellicht nog interessanter dat in het hierboven genoemde voorbeeld van het weiland, de 'aanplant' van deze 'ecologische beplanting' letterlijk geen stuiver heeft gekost. Er is niet aangeplant, de grond is niet bewerkt. De natuur heeft hier zelf voor gezorgd. Grondsoort, waterhuishouding en voedingstoestand zijn en waren bepalend voor welke soorten groeien.

Besparing

Het geld dat wordt bespaard met deze ecologische werkwijze komt beschikbaar voor landschapsarchitecten en ontwerpers om te investeren in plannen, waarmee ze meer en interessante (ecologische) voorwaarden scheppen. Plannen die de verschillen in het gebied 'leesbaar' maken en daarmee de identiteit van het gebied versterken. Zo zal zich op een landje dat nat is, een andere vegetatie ontwikkelen dan op een hoger en droger gelegen stuk. Op een veengrond ontstaat een andere begroeiing dan op arme zandgrond. Duurzaamheid en biodiversiteit gaan hand in hand. In zijn boek 'De Groene Omgeving' uit 1994 laat Arie Koster aansprekende beelden zien van natuurlijke begroeiing in stedelijke omgevingen.

Tijd

Terreinontwikkeling vanuit ontwerpen met ecologie vraagt een goede voorlichting richting publiek. In tegenstelling tot de traditionele aanleg is er niet direct een beeld. Het vraagt voorstellingsvermogen. Goede voorlichting en vooral visualisaties van

streefbeeld van de te verwachten flora en fauna helpt de bezoeker zich een beeld te vormen en gevoel te krijgen bij de beleving. Met deze manier van storytelling voelt de bezoeker zich meer betrokken.

Beheer

Beheer zal altijd nodig blijven omdat we nu eenmaal functies toekennen aan het groen. Bij een goed ontwerp houden ontwerpers rekening met het toekomstig onderhoud. Paden dienen vrij te zijn van laag overhangend groen. Beheer van ecologisch groen maakt integraal deel uit van het ontwerp en staat er nooit los van. Als het goed is versterkt ecologisch beheer de kwaliteiten en belevingswaarde van een gebied en is kaalslag niet aan de orde. De kaalslag in het Hitlandbos kost niet alleen veel geld maar draagt ook niet bij aan een min of meer constant natuurlijk en groen streefbeeld. Kortom door een uitgekende strategie toe te passen van ecologische uitgangspunten in het landschapsonwerp dragen we automatisch bij aan duurzaamheid, biodiversiteit en klimaatgroen en krijgt de bezoeker te maken met interessante natuurbeelden die iets vertellen over de plek!

Dolf Houtman is oprichter en docent van de OntwerpAcademie. De OntwerpAcademie verzorgt vakopleidingen en cursussen

voor zowel aankomende groenprofessionals als ervaren professionals die zich verder willen bekwamen in het ontwerpen van buitenruimte. Startende ontwerpers leggen met de vakopleiding Tuinarchitectuur een fundament voor het ontwikkelen van ontwerp vaardigheden. Wil je je als ontwerper verder ontwikkelen dan kun je kiezen uit de vakopleiding Landschapsarchitectuur, OntwerpAnalyse of Plantenkennis. Bij voorkeur verzorgen we de lessen vanuit groene locaties zoals Greenlink in Boskoop, Tuinvisie in Utrecht of in Arboretum Trompenburg. Wil je meer informatie stuur je mail naar: info@ontwerpacademie.nl of kijk op: www.ontwerpacademie.nl.

Ontwerp
Academie

Be social

Scan of ga naar:

www.Stad+Groen.nl/artikel.asp?id=41-6087